

Waldemar Chrostowski

VIII Zjazd Klubu Zbieraczy Znaczków Poczтовых o Tematyce Religijnej "Święty Gabriel", Bielsko-Biała, 6 XII 1997 r.

Collectanea Theologica 68/3, 173-178

1998

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

WALDEMAR CHROSTOWSKI, WARSZAWA

**VIII ZJAZD KLUBU ZBIERACZY ZNAKÓW POCZTOWYCH
O TEMATYCE RELIGIJNEJ „ŚWIĘTY GABRIEL”,
BIELSKO-BIAŁA, 6 XII 1997 R.**

Związki filatelistyki z religią i teologią nie są oczywiste, a zatem anonsowanie na łamach poważnego czasopisma teologicznego, jakim jest „Collectanea Theologica”, wydarzenia z dziedziny filatelistyki może się wydać nieco kuriozalne. Istnieją już jednak pewne precedensy w postaci recenzji publikacji dokumentujących motywy biblijne na znakach pocztowych (zob. „CTh” 63[1993]3, s. 181-183 oraz 67[1997]4, s. 221-224).

Bliższe zaznajomienie teologów z tą dziedziną ludzkiej i chrześcijańskiej aktywności, jaką jest kolekcjonerstwo, może zaowocować większą świadomością potrzeby uwzględniania jej nawet w opracowaniach teologicznych. Skoro różne dziedziny człowieczej aktywności odzwierciedlają i kształtują przeżycia religijne, zatem filatelistyka może tutaj mieć też swój własny i niepowtarzalny wkład, którego nie powinno się bagatelizować ani przeoczyć.

W 1903 r. na łamach mediolańskiego miesięcznika „Il Secolo XX” ukazał się artykuł *La religione nella filatelia*, którego autorem był Jacopo Gelli. Uznaje się go za pierwszą publikację filatelistyczną o profilu religijnym. Pierwsze kluby zrzeszające kolekcjonerów walorów pocztowych z motywami religijnymi powstały w okresie międzywojennym w kilku krajach Europy Zachodniej. Obecnie są zrzeszone w Światowej Federacji Stowarzyszeń Filatelistycznych Świętego Gabriela. W 1972 r. papież Paweł VI ogłosił archanioła Gabriela, wzmiankowanego na kartach Ewangelii św. Łukasza w scenie Zwiastowania (Łk 1,26-38), patronem dziennikarzy, pocztowców i filatelistów. Początki Klubu Zbieraczy Znaków Religijnych „Święty Gabriel” przy Polskim Związku Filatelistów sięgają 7 lipca 1957 r., kiedy to w sanktuarium maryjnym w Górcie Duchownej, na terenie archidiecezji poznańskiej, dzięki przychylności miejscowego proboszcza ks. Juliana Góreckiego, zebrała się grupa 46 entuzjastów, zapoczątkowując nieformalną współpracę. Ale ówczesne władze nie zgodziły się na zarejestrowanie Klubu i do 1981 r. jego działalność miała charakter nieoficjalny. Dopiero w kontekście przemian społeczno-politycznych, jakie nastąpiły wraz z pontyfikatem Jana Pawła II, atmosfera poprawiła się na tyle, iż powstało Stowarzyszenie, którego

pierwszym prezesem został Bernard Stępczyński. Jego następcą od 1986 r. jest mgr Bogdan Michalak, który sprawuje tę funkcję do dzisiaj. W 1988 r. B. Michalak został wybrany na wiceprezesa Światowej Federacji Stowarzyszeń Filatelistycznych Świętego Gabriela, a cztery lata później, w 1992 r., polski Klub był organizatorem IX Kongresu Federacji, który odbył się w Poznaniu. Systematycznie, przede wszystkim dzięki staraniom B. Michalaka, ukazuje się Informator Klubowy „Święty Gabriel”. Aktualnie Klub skupia około 400 zbieraczy, rekrutujących się z różnych warstw społecznych i zawodów, zorganizowanych w 20 grupach na terenie całej Polski. Jest wśród nich kilkanaście osób duchownych.

Członkowie Klubu „Świętego Gabriela” zbierają znaczki oraz pochodne wobec znaczka pocztowe formy wydawnicze, jak bloki, arkusiki, zeszytiki znaczkowe itp., oraz wszystkie inne znaki opłaty pocztowej, na których występują motywy religijne. Jest to bardzo szeroka dziedzina kolekcjonerstwa, wymagająca dobrego rozeznania w problematyce religijnej i teologicznej. Przedmiotem zbierania są motywy biblijne i ilustrujące historię Kościoła, walory pokazujące rozmaite elementy doktryny, moralności, liturgii, hagiografii, prawodawstwa, sztuki sakralnej, architektury, muzyki, śpiewu religijnego itd. W naszych polskich warunkach są to w przeważającej większości motywy chrześcijańskie, lecz nie brakuje zbieraczy gromadzących motywy właściwe dla innych religii, a także dokumentujących przedsięwzięcia ekumeniczne i międzyreligijne. Liczba tego rodzaju walorów pocztowych jest pokaźna i stale rośnie. Decydujący wpływ na ich liczebny wzrost ma osoba i pontyfikat Jana Pawła II. Żaden papież w historii Kościoła nie doczekał się tak wielu poświęconych mu znaków pocztowych, w liczbie szacowanej obecnie na około pięć tysięcy. Są wśród nich znaczki i pochodne wobec nich formy, najbardziej znane ogółowi korzystających z usług poczty (ich dokumentację wraz z reprodukcjami zob. W. Chrostowski, *Papież-Pielgrzym. Jan Paweł II na znaczkach pocztowych świata 1978-1996*. Oficyna Wydawnicza „Vocatio”, Warszawa 1997) oraz stemple i inne znaki pocztowe. Nic dziwnego, że od początku lat 80. wyłoniła się osobna dziedzina zbieractwa, a mianowicie kolekcjonerstwo filatelistycznych „papaliów” poświęconych Janowi Pawłowi II. Od 1983 r. w różnych częściach świata są coraz częściej organizowane wystawy i pokazy filatelistyczne poświęcone Ojcu Świętemu i jego podróżom misyjnym, zaś kilka z nich Jan Paweł II osobiście odwiedził. Ta grupa walorów pocztowych dokumentuje przebieg i oddziaływanie tego niezwykłego pontyfikatu, a zarazem stanowi cenne źródło informacji, jak poszczególne zarządy pocztowe wyrażają swoje rozeznanie na temat papieża oraz jego działalność i nauczania. Ambicją członków Klubu „Świętego Gabriela” jest nie tylko kolekcjonowanie walorów, lecz rzeczywisty wpływ na politykę wydawniczą poszczególnych zarządów pocztowych. Znajduje to wyraz w inicjatywach i wnioskach o wydawanie stosownych walorów, co ma szczególnie związek ze świętami — jak Boże Narodzenie i Wielkanoc, a także z ważnymi sanktuariami, wydarzeniami w życiu Ko-

ścioła oraz wybitnymi osobistościami życia religijnego. Łączy się z tym organizowanie mniejszych i większych wystaw i pokazów, na szczeblu lokalnym, krajowym i międzynarodowym. Sprzyjają one zainteresowaniu filatelistyką, lecz świadczą również o miejscu religii i teologii w życiu publicznym. Zważywszy na ogromny zasięg działania poczty, walory przekraczają granice państw i systemów politycznych, docierając i tam, gdzie religia pozostaje ciągle w niełasce albo jest prześladowana bądź dyskryminowana.

Wybór Bielska-Białej na miejsce kolejnego zjazdu Klubu „Święty Gabriel” łączył się z Krajową Wystawą Filatelistyczną o tematyce religijnej, urządzonej z okazji 550-lecia miejscowego kościoła i parafii pod wezwaniem św. Mikołaja, który od 1992 r. jest katedrą diecezji bielsko-żywieckiej. Patronem kościoła wzniesionego w latach 1443-1447 w stylu gotyckim przez księcia czeskiego Wacława I i parafii, należącej w początkach swojego istnienia do diecezji wrocławskiej, został św. Mikołaj, legendarny biskup Myrny, patron i opiekun wędrownych kupców. Wystawę, urządzonej w galerii bielskiego Biura Wystaw Artystycznych, zorganizował Zarząd Okręgowy Polskiego Związku Filatelistów, Parafia św. Mikołaja oraz Rejonowy Urząd Poczty. Otwarcia KWF dokonał bp Tadeusz Rakoczy, ordynariusz diecezji bielsko-żywieckiej, wojewoda bielski Marek Trąbski oraz bp Paweł Anweiler z Kościoła ewangelicko-augsburskiego. Na wystawie pokazano w klasie oficjalnej ekspozycje Muzeum Poczty i Telekomunikacji z Wrocławia „Papież Jan Paweł II w Ojczyźnie” oraz 50 ekspozycji w klasie konkursowej, w tym 4 młodzieżowe. Na około 250 ekranach umieszczono ponad 4 000 kart wystawowych ze znakami pocztowymi obrazującymi życie Jezusa Chrystusa i Najświętszej Maryi Panny oraz innych świętych, historię chrześcijaństwa, dzieje papieżstwa, pontyfikat Jana Pawła II oraz architekturę i sztukę sakralną. Otwarcie wystawy poprzedziła uroczysta Msza święta, koncelebrowana w katedrze św. Mikołaja pod przewodnictwem bpa Janusza Ziemiaka, biskupa pomocniczego diecezji bielsko-żywieckiej, w której wzięli udział przedstawiciele władz lokalnych oraz prezes Polskiego Związku Filatelistów prof. Ludwik Malendowicz. Bp J. Ziemiak podkreślił wychowawczą i edukacyjną funkcję działalności filatelistów, kończąc swoją homilię słowami: „Dobro, które czynisz, powraca”. Krajowa Wystawa Filatelistyczna była czynna w dniach od 6 do 14 grudnia. Otwierając ją, bp Tadeusz Rakoczy powiedział: „Cieszę się, że mogłem uczestniczyć w tym uroczystym wydarzeniu i że możemy być tu wszyscy razem. Można powiedzieć, że znaczek pocztowy jest tym, co łączy, a cała dziedzina filatelistyczna okazuje się czynnikiem jednoczącym nas, zachęcającym do przyjaźni, miłości i ekumenizmu”. Najwyższą ocenę jury, równoznaczną z przyznaniem dyplomu w randze medalu złotego, uzyskały trzy ekspozycje: „Boże Narodzenie” (Marian Dorożała z Bytomia), „Życie Jezusa Chrystusa” (ks. Jerzy Etykowsk i z Wieńca k/Włocławka) oraz „Kalendarz katolicki” (Wojciech K. Janowski z Ciechocinka). Wystawa cieszyła się dużym zainteresowaniem zwiedzają-

cych oraz została obficie odnotowana w prasie, w czym niemałe zasługi mieli filatelisci z grupy bielsko-bialskiej.

VIII Zjazd Klubu „Święty Gabriel”, mający związek także z 40-leciem istnienia i działalności Klubu, obradował 6 grudnia 1997 r. w Sali Konferencyjnej Rejonowego Urzędu Poczty w Bielsku-Białej. Przedmiotem dyskusji stało się zintensyfikowanie współpracy oraz pozyskiwanie dla kolekcjonerstwa przedstawicieli młodszego pokolenia. Wskazywano, że zainteresowanie filatelistyką z motywami religijnymi, bądź jego brak, jest w dużym stopniu wypadkową stanu religijnego społeczeństwa, w tym również dzieci i młodzieży. Wprawdzie mają oni do dyspozycji nowoczesne środki audiowizualne, lecz dużą rolę do spełnienia mają też „tradycyjne” sposoby i dziedziny zbieractwa. Co się tyczy konkretnie walorów religijnych, ich gromadzenie i zabezpieczenie może być skromnym, lecz ważnym przejawem odpowiedzi na wezwanie Ojca Świętego do nowej ewangelizacji i składnikiem przygotowań do obchodów Wielkiego Jubileuszu Roku 2000. Kilka zarządów pocztowych zadbało już zresztą o wydanie okolicznościowych walorów i należy się spodziewać, że im bliżej Roku 2000, tym będzie ich coraz więcej. Szczególną wartość ma gromadzenie walorów związanych z osobą i działalnością Jana Pawła II. Te z nich, które zostały wydane w pierwszych latach pontyfikatu, są coraz droższe i trudniejsze do zdobycia. Tymczasem ich pozyskanie oraz systematyzacja mają duże znaczenie dla dokumentacji pontyfikatu. Istnieje pilna potrzeba zatroszczenia się o rozmaite filatelistyczne pamiątki, tak aby świadczyły one o naszym przywiązaniu do Ojca Świętego, a zarazem były świadectwem zapobiegliwości jego rodaków ukierunkowanej ku przyszłości i z myślą o następnych pokoleniach. Materiał filatelistyczny, czasami bardzo trudny do zdobycia, bo istniejący w niewielkich nakładach i pochodzący z odległych od Polski rejonów świata, jest ważnym składnikiem procesu „zabezpieczania pamięci”. Filatelisci polscy mają na tym polu wielkie zasługi, co zresztą jest najzupełniej zrozumiałe. Ks. Jan Vallo ze Słowacji stwierdził, że polskie doświadczenia są niezwykle pożyteczne i cenne dla zbieraczy w innych krajach.

Podczas zjazdu ks. W. Chrostowski wygłosił prelekcję *Archanioł Gabriel jako patron filatelistyki i filatelistów*. Gabriel to jeden z trzech archaniołów, których imiona — obok Michała i Rafała — znamy z Biblii (Dn 8,13-26; 9,21-27; Łk 1,11-20. 26-38). Ich liturgiczne święto przypada 29 września. Biblia przyznaje im najwyższe miejsce przed Bogiem oraz szczególną rolę w staro- i nowotestamentowych dziejach zbawienia. Gabriel jest pośrednikiem objawienia Bożego i jemu przypisuje się objaśnianie wizji eschatologicznych. W literaturze apokryficznej przedstawia się go jako skutecznego orędownika ludzi u Boga, a także stróża rajy i przywódcę zastępów anielskich. W ikonografii chrześcijańskiej jest pokazywany w postaci młodzieńca, ubranego w białe szaty i od V w. uskrzydłonego.

W sztuce niemieckiej Gabriel trzyma rulon z napisem „Ave Maria”, co jest klarownym nawiązaniem do sceny Zwiastowania. Te motywy można łatwo odnaleźć na wielu

znaczkach pocztowych, a także na stemplach i innych znakach. Związki archanioła Gabriela z filatelistyką były podkreślane już w okresie międzywojennym, gdy Schmidt opublikował — zniszczony przez narodowych socjalistów — pierwszy „katechizm filatelistyczny”. W 1951 r. papież Pius XII w specjalnym breve apostolskim ogłosił archanioła Gabriela patronem służb informacji i pracowników łączności, co w 1959 r. potwierdził Jan XXIII przy sposobności poświęcenia i uruchomienia nowego nadajnika Radia Watykańskiego. W 1953 r. w Salzburgu powstała Światowa Federacja Stowarzyszeń Filatelistycznych Świętego Gabriela, zaś rok później w USA Międzynarodowa Akademia Świętego Gabriela. 3 lipca 1972 r. Bruno Grimm (1903-1992), ówczesny prezes Światowej Federacji, przekazał Pawłowi VI za pośrednictwem abpa Wiednia kard. Franciszka Koeniga prośbę o proklamowanie archanioła Gabriela patronem poczty i filatelistów. We wrześniu 1972 r. miał miejsce w Rzymie IV Kongres Federacji, zaś jego uczestnicy zostali przyjęci 30 września na specjalnej audyencji, na której ponowili swoją prośbę. Papież Paweł VI powiedział wtedy m.in.: „Zbierając znaczki, które mają bezpośredni związek z wartościami wiary i ją proklamują, stajecie się apostołami, ponieważ dzisiejszym ludziom, poszukującym i zmagającym się, wskazujecie na Boga, źródło wszelkiego światła, najgłębszą przyczynę i centrum wszelkiego istnienia, i zarazem obwieszacie orędzie o niezgłębionym bogactwie Chrystusa (Ef 3,8)”.

Wkrótce, 9 XII 1972 r., Paweł VI w breve apostolskim *Quandoquidem mortalium vita* ogłosił archanioła Gabriela patronem poczty i filatelistów. W uzasadnieniu czytamy: „Skoro życie ludzkie, nękanie licznymi troskami, jest stabowite i niepewne, i ponieważ zagrażają mu z wielu stron liczne niebezpieczeństwa, ludzie próbowali upewnić się co do pomocy i poparcia ze strony Mocy Bożej, będąc świadomi swojej przykłej nędzy i niemocy przetrwania w obliczu wielu przeciwności. Byli bowiem przekonani o tym, że łatwiej urzeczywistnią swoje plany, gdy zapewnią sobie skuteczne poparcie Przyjaciół Bożych. Pismo Święte, niezawodny pomnik dobroci Bożej, poucza nas nie raz o zapewnieniu ludziom pomocy ze strony Świętych Aniołów, a przede wszystkim Archanioła Gabriela, najwyższego Posłańca. Ponieważ on, przychodząc z Niebieskiej Wysokości, zwiastował nam wielkie rzeczy na Ziemi, został ogłoszony patronem międzynarodowych służb informacji, gdyż chciano przez to powiedzieć, że ów Posłaniec Boży w szczególnie sposób może być proklamowany patronem także w tej, tak ważnej dziedzinie, która zajmuje się pośrednictwem między ludźmi w najszybszym przenoszeniu wiadomości o wydarzeniach i przekazywaniu informacji z kontynentu na kontynent i z planety na planetę. A ponieważ działalność łączności pocztowej podobna jest do działalności służb informacji (...) postanowiliśmy więc na mocy naszej władzy ogłosić Św. Archanioła Gabriela patronem poczty i filatelistów”. Jak obliczył Bogdan Michalak, wizerunek Archanioła Gabriela został umieszczony na ponad 350 znaczkach pocztowych i około 150 stemplach, wydanych i stosowanych przez ponad 100 rządów pocztowych na całym świecie.

WALDEMAR CHROSTOWSKI

Z okazji Krajowej Wystawy Filatelistycznej i VIII Zjazdu Klubu „Święty Gabriel” ukazały się liczne okolicznościowe wydawnictwa pocztowe, powiększające kolekcje o tematyce religijnej, oraz medal pamiątkowy upamiętniający też 550-lecie parafii św. Mikołaja. Jeden z wystawców, Adam Matusze Szczyrku, właściciel wyróżnionego zbioru „Watykan 1929-1978”, powiedział: „Cieszę się z tego, bo to hobby pozwala człowiekowi stawać się lepszym, lubianym przez otoczenie. To odskocznia od szarego życia, która pozwala z większym spokojem i pogodą podejmować wszystkie inne zadania”.

Zapewne jest w tych słowach zachęta zdolna zainteresować również teologów.

ks. Waldemar Chrostowski, Warszawa